

پس مانده فساد آور

نویسنده: جری اوسم

برگردان: منصوره حمصیان

منبع: مجله فورچن

(Fortune) فوریه ۲۰۰۳

(۱۴ بهمن ۸۱)

آنچه از نظر خوانندگان می‌گذرد، داستان رقت بار "درآمد نفت" است که درآمد نیست، بلکه انتقال ثروت است. آقای خاتمی صد روز پس از ریاست جمهوری خود، در یک

مصاحبه مطبوعاتی اظهار داشت که مشکل اقتصاد ایران، "مرض مزمن اعتیاد به درآمد نفت است". مجاهد شهید، سعید محسن در سال

۱۳۴۸ طی رساله‌ای شیوه معمول صادرات نفت را "استثمار مضاعف" دانست و نشان داد که چرا با وجود ثروت‌های سرشار، از اقتصادی با تورم بالا و در خط فقر به سر

می‌بریم. آقای مهندس سبحانی نیز در نشریه "ایران فردا" بارها تأکید کرد که درآمد نفت، درآمد نیست و نباید آن را از ارقام درآمدی بودجه به حساب آورد.

چشم‌انداز ایران امیدوار است که اقتصادی مولد و خلاق و متکی به مردم داشته باشیم، نگاه اقتصاد صنعت نفت به عنوان مکمل اقتصاد قرار گیرد.

وزیر پیشین نفت ونزوئلا که از بنیان‌گذاران "اوپک" نیز بود، در دهه ۱۹۷۰ پیش‌بینی کرده بود که نفت موجب فساد و ویرانی خواهد شد. این بیان شگفت‌انگیز آلفونزو (Alfonzo) در شرایطی اظهار شد که نفت موجب افزایش بی‌سابقه ثروت در ونزوئلا گردیده بود؛ به طوری که می‌توان گفت درآمدهای دولت از بخش نفت در سال ۱۹۷۳ از جمع درآمدهای سال‌های پیش بیشتر بود و این افزایش ثروت ناشی از طلای سیاه، این امید را به وجود آورده بود که ونزوئلا را به سرعت به سطح کشورهای توسعه‌یافته وارد نماید. با وجود این، آلفونزو طلای سیاه را "پس مانده فسادآور" نامید.

امروزه پیش‌بینی او پیامبرگونه به نظر می‌رسد، که در اوج ثروت مسئله اصلی را تشخیص داد و به عبارتی تیر را به هدف زد. در آن زمان، ونزوئلا دارای دموکراسی دستوری و بالاترین درآمد سرانه در آمریکای جنوبی بود؛ ولی اکنون در شرایطی نزدیک به جنگ داخلی با درآمد

سرانه کمتر از سال ۱۹۶۰ می‌باشد. افزون بر این، ونزوئلا نمونه کلاسیک از یک اقتصاد وابسته (متکی) به منابع طبیعی زیرزمینی است. بررسی و بازرسی کشورهای در حال توسعه در سال ۱۹۹۵ توسط جفری سچ (Jeffrey Sachs) و آندرو وارنر (Andrew Warner) تأکید شد که اقتصادهای مبتنی بر ثروت زیرزمینی دارای نرخ رشد اقتصادی پایین‌تر می‌باشند. ونزوئلا بالقوه فقیر نیست، اما فقر کنونی آن به علت وابستگی به درآمد نفت است. این وضعیت چگونه ایجاد شد؟ به دلایل مشابه و با بارش ناگهانی ثروت‌های بادآورده، بسیاری از مؤسسه‌های کارآفرین به ورشکستگی کشیده شدند، در چنین شرایطی بود که دولت، درآمدهای نفتی را به سرعت هزینه نمود و پروژه‌هایی را آغاز کرد که توقف آنها در وضعیت کاهش درآمدهای نفتی ناممکن بود. این در حالی بود که هیچ شهروندی حاضر نبود به دولت غوطه‌ور در درآمد نفتی، مالیاتی بپردازد، حتی یکی از رؤسای جمهور پیشین گفته بود: "در ونزوئلا فقط احمق‌ها مالیات می‌پردازند." به دنبال این بحران، دولت فهمید که دولتی است بدون بزار، یعنی بدون مردم و مالیات.

بیامد این وضعیت، یک سیکل و چرخه معیوب بود؛ چرا که اقتصاد ونزوئلا توان جذب سیل آسای ناگهانی پول را نداشت. در نتیجه سطح عمومی قیمت‌ها و دستمزها افزایش یافت و ارزش پول ملی کشور - طبق برآورد یک اقتصاددان بانک جهانی - به کمتر از نصف کاهش یافت. این امر نه تنها رقابت تولیدکنندگان داخلی را مخدوش کرد، بلکه انگیزه آنها را به گونه‌ای وحشیانه تخریب نمود.

زمانی که پول بدون زحمت (درآمد نفتی) به جریان افتاد، مردمی که ممکن بود با نوآوری‌های خود به راه‌اندازی تجارت و کارآفرینی بپردازند، تلاش خود را به دریافت کمی از درآمدهای بادآورده معطوف نمودند. زمانی که انسان می‌تواند از سود تجارت درآمدهای نفتی میلیون شود، چه دلیلی وجود دارد که درگیر تلاشی سخت در صنایع با سودی کم شود؟

از این رو بود که ضربه‌ای سهمگین، دوچندان و همه‌جانبه به صنایع بومی وارد شد و بیامد آن، این بود که بخش عمومی متورم شد و در عوض بخش خصوصی محروم ماند.

در حالی که از یک سو، تورم و از سوی دیگر، کاهش ارزش پول، صنعت و کشاورزی را نابود می‌کرد، هم‌زمان یک طبقه نوکیسه اشرافی متکی به دلارهای نفتی - شبیه به آقازاده‌های بی‌کار در عربستان سعودی - پیدا شد. درآمد نفت، شکوفایی اقتصاد نیست، بلکه ویژگی فعالیت‌های اقتصادی شکوفا و خلاق آن است که موجب سرریز در دیگر بخش‌ها و سرانجام خود تحملی و خودکفایی گردند. این موضوع علت واقعی کاهش رشد بهره‌وری ونزوئلا به کمتر از نیمی از میانگین رشد کشورهای هم‌جوار در آمریکای لاتین است.

آیا ونزوئلا می‌تواند از این بلازدگی راه‌گریزی بیابد؟ تعدادی کشورهای کوچک‌تر مانند نروژ، مالزی و موریتانی توانسته‌اند با کاهش مصرف و با ایجاد گوناگونی در اقتصاد خود، درآمد نفت را مکمل اقتصاد کرده و اثرات ویرانگر "اقتصاد تک‌محصولی" را کنترل کنند. باید دانست در ونزوئلا، بیش از این که اعتصاب اخیر اثرات خود را برجای گذارد، ۸۰ درصد صادرات، متکی به نفت بوده است. نفت، عاملی است که ونزوئلا را با وجود ثروت، فقیر نموده است تا آنجا که متأسفانه امروز، باید در انتظار کشتی‌های نفت کش بماند.

